

ביאור מהרש"א

מסכת פסחים

פרק ערבי פסחים

חלק ב'

מדף קד. עד דף קכא:

ר"ח כסלו תשס"ד

© Yechezkel Folger 2003

מפתח

מפתח.....	2
דף קד:.....	4
תד"ה כל הברכות.....	4
תד"ה חוץ מברכה.....	5
דף קה:.....	7
רשב"ם ד"ה ולא אמרן.....	7
תד"ה והני מילי דאכלו ושתו מעיקרא.....	8
דף קה:.....	9
תד"ה שמע מינה תמני.....	9
תד"ה שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס.....	11
תד"ה שמע מינה ברכה טעונה כוס.....	14
תד"ה ושמע מינה כוס של ברכה צריך שיעור.....	15
תד"ה שמע מינה טעם מבדיל.....	17
דף קו:.....	18
תד"ה זוכרהו על היין.....	18
תד"ה הוה גחין ושתי.....	19
דף קו:.....	21
רשב"ם ד"ה נטל ידיו לא יקדש.....	21
רשב"ם ד"ה דחביבא לי'.....	22
תד"ה מקדש אריפתא.....	23
תד"ה טעם אינו מקדש.....	25
דף קז:.....	26
רשב"ם ד"ה מקדש אשיכרא.....	26
תד"ה אמימר.....	27
תד"ה אם טעם מלא לוגמא.....	28
דף קז:.....	29
תד"ה דלמא אתי.....	29
דף קח:.....	31
תד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא.....	31
דף קח:.....	32
רשב"ם ד"ה הכי גרסינן ותד"ה ואת אמרת.....	32
דף קט:.....	36
תד"ה רביעית של תורה.....	36
דף קט:.....	42
תד"ה אמה על אמה.....	42
תד"ה ד' כוסות.....	43
דף קיג:.....	44
תד"ה עשה שבתך חול.....	44
תד"ה דמשייר מקידושא.....	45
דף קיג:.....	48
תד"ה ואין לו בנים.....	48
תד"ה ג' חייהון וכו'.....	49
דף קיד:.....	50

תד"ה צריך לנהוג	50
תד"ה עד שמגיע	51
תד"ה הביאו לפניו מצה	52
תד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה	53
דף קיד:	55
תד"ה זאת אומרת ותד"ה אמר רב הונא ותד"ה מתקיף לה	55
תד"ה אכלן דמאי	57
תד"ה ב' מיני בשר	58
דף קטו:	59
תד"ה מתקיף לה	59
תד"ה והדר אכיל חסא	61
תד"ה אתי מרור ותד"ה אלא אמר רב אשי	63
תד"ה כל שטיבולו	65
דף קטו:	68
תד"ה אסוחי	68
דף קטז:	69
תד"ה מה דרכו של עני	69
דף קטז:	70
תד"ה חותם בגאולה	70
דף קיז:	71
תד"ה שעומדים	71
דף קיז:	73
רשב"ם ד"ה צריך שיזכיר וד"ה ה"ג כתיב	73
דף קיח:	75
רשב"ם ד"ה ר' יוחנן אמר	75
תד"ה מאי ברכת השיר	76
תד"ה מהודו עד כו'	77
דף קיט:	78
תד"ה אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה	78
דף קכ:	80
רשב"ם ד"ה ישנו כולם	80
תד"ה באחרונה לא	81
דף קכא:	83
תד"ה כשתמצא לומר	83

דף קד:

תד"ה כל הברכות

(1) גמרא

(א) כל הברכות פותח בברוך וחזרתם בברוך וכו'

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) אמאי לא פותחין באלקי נשמה

(ב) תירוץ

(i) דאינה ברכה אלא תפלה

(ג) תד"ה חוץ מברכה

(i) בהודאה גרידא ליכא ברכה

(ii) ואפ"ה באשר גאלנו לפני כוס שני חותמין בברוך

(iii) משום שחלקה לאו הודאה היא

(iv) אלא תפלה היא לגאולה להבא

(v) ותפלה חשובה כברכה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) היאך כתבו התוספות

(ii) דאלקי נשמה אינה ברכה

(iii) משום דתפלה אינה ברכה

(ב) תירוץ

(i) תפלה חשובה ברכה לענין חתימה

(1) כמו באשר גאלנו וחתימת אלקי נשמה

(ii) ואינה חשובה ברכה לענין פתיחה

(1) כמו לפתיחת אלקי נשמה

(ג) קשיא

(i) מהיכי תיתי לחלק בין פתיחה לחתימה

(ד) תירוץ

(i) מוכרח דכתד"ה חוץ מברכה צריכין להגיה תהלה במקום תפלה

(ii) וכוונתם דאין מברכין על תהלה גרידא

(iii) אבל אכן מברכים על תפלה

תד"ה חוץ מברכה

(1 חלק א'

(א) גמרא

(i) אין פותחין בברוך בברכות הסמוכות לחברתן

(ב) רש"י (כמפורש במהרש"א)

(i) מובן מאי דפותחין בברוך בברכת שהכל ברא לכבודו

(ii) דהרי ברכה ראשונה דשבע ברכות היא

(iii) וליכא ברכה מקמא דידה

(1) וקשה לן רק הא דפותחין בברוך ליוצר האדם ואשר יצר

(2) דהרי

(א) שהכל ברא קודמת ליוצר האדם

(ב) ויוצר האדם קודמת לאשר יצר

(ג) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(i) בירושלמי מקשי דלא הו"ל לאתחולי קידוש בברוך

(ii) מאחר דקודמתה ברכת בפה"ג

(iii) וא"כ קשה לן נמי

(1) הא דפותחין באשר ברא

(2) דאכן קודמתה ברכת בורא פרי הגפן

(2 חלק ב'

(א) תוספות

(i) אין פותחין בברכת יהללוך בסוף הלל

(ii) מפני דסמוכה לברכת הלל בתחלת הלל

(iii) ופסוקים דביניהם לא חשובי הפסק

(ב) מהרש"א

(i) קשיא

(1) א"כ

(א) הקורא בתורה

(i) מאחר דבירך לפני קריאה

(ii) לא נחשב פסוקי קריאתו כהפסק

(iii) בכדי דלא יצטרך ברכה לאחר קריאתו

(ב) וכן בקריאת מגילה והפטורה

(3 חלק ג'

(א) תוספות

(i) ניהדר לקושית רש"י שהבאנו לעיל

- (1) אמאי פותח בברוך לברכת אשר יצר בשבע ברכות
- (2) הרי סמוכה היא לחברתה (יוצר האדם) שקודמתה

(ii) תירוץ

- (1) לפי שיוצר האדם קצרה היא
- (2) אי לאו דמברך בפתיחת אשר יצר
- (3) ה' נראה הכל ברכה אחת

(ב) מהרש"א

(i) ירושלמי

(1) קשיא

(א) מאחר דאמר הב לן וניברך דחשוב ברכה

(ב) אמאי פותח בברכת הזן

(ii) קשיא

- (1) אמאי לא תירץ
- (2) לפי שהב לן וניברך קצרה היא
- (3) אי לאו דמברך בפתיחת הזן
- (4) ה' נראה הכל ברכה אחת

דף קה.

רשב"ם ד"ה ולא אמרן

(1) גמרא

(א) לרב הבדלה אינה קובעת

(i) ולא צריך להפסיק סעודת שבת כשהגיע זמן הבדלה

(ii) אבל אתחולי לא מתחלינן

(iii) ומיפסק נמי לא אמרן (דלא איצטריך)

(1) אלא באכילה

(2) אבל בשתי' לא (וצריך להפסיק)

(iv) ושתי' נמי לא אמרן אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה

(ב) לרב הונא אפילו מים נמי אסור

(2) רשב"ם

(א) משמעו ד"ושתי' נמי לא אמרן" היינו

(i) דמים יכול לשתות לאחר הבדלה

(ii) אף כשמתחיל לשתות

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מהיכי תיתי

(1) דלמא שאני מיא מחמרא ושיכרא רק בהא

(א) דבחמרא ושיכרא צריך להפסיק אף כשכבר התחיל

(ב) ובמיא אין צריך להפסיק כשכבר התחיל

(ii) ולשטה זו ניחא דאוקמת' ל"ושתי' נמי לא אמרן"

(1) אלשון איפסקי דהודכר לפניו

(2) ולא אלשון אתחולי דהודכר לפני פניו

(ב) ב' תירוצים

(i) תירוץ א'

(1) שתיית מיא דרך עראי היא ולית בה גדרי המשכה ופסיקה

(ii) תירוץ ב'

(1) משמע לי' לרשב"ם דאפילו רב הונא אינו אוסר אלא להתחיל לשתות מים

(א) והלכך מוכרח דרב דמיקל מתיר אף להתחיל

(2) וכן משמע לי' דכל הני אמוראי דהובאו בגמרא בהתחלה קמיירי

תד"ה והני מילי דאכלו ושתו מעיקרא

(1) גמרא

- (א) רב אית לי' דשבת אינה קובעת להבדלה
- (ב) וכשחשיכה מותר לו להמשיך סעודה דהתחיל בה מבעוד יום

(2) תוספות

- (א) משמע דקאי גם בהתחיל סעודתו לאחר זמן מנחה
- (ב) קשיא

(i) הרי נהגין שלא לאכול בין מנחה למעריב

(ii) וכל כך תקיף אותו מנהג

(1) דבערב יום כפור

(2) אי לאו דחיישינן לשכרות לפני ויודוי בתפלת מנחה

(3) לא היינו מתירין לאכול ולשתות לאחר תפלת מנחה

(3) מהרש"א

(א) ממאי שכתבו דאי לאו חשש שכרות הי' אוסרין לאכול לאחר מנחה בעי"כ

(ב) משמע דגם בחול נהגו שלא לאכול בין מנחה למעריב

(i) דהרי לא דייקי דבערב יום כפור שחל בשבת איירי

(ii) ואכן אי אפשר לעי"כ לחול בשבת

(ג) אבל עיין ברא"ש ומרדכי דלא נהגו כן אלא בשבת

דף קה:

תד"ה שמע מינה תמני

(1) ברייתא

- (א) הנכנס לביתו במוצאי שבת
- (ב) אם אין לו אלא כוס אחד
- (ג) מניחו לאחר המזון לכוס של ברכה
- (ד) ואח"כ מברך עליו יין נר בשמים והבדלה
- (i) כב"ש אליבא דר' יהודה דנר קודם לבשמים
- (ה) שמע מינה תמני וכו'

(2) תוספות

- (א) ר' יהודה אית ל' דשבת קובעת להבדלה
- (i) ואיצטריך למיפסיק סעודתו ולהבדיל כשחשיכה
- (ב) קשיא (כמבואר במהרש"א)
- (i) הרי בברייתא זו מתיר ר' יהודה להמשיך סעודתו ולהבדיל לאחר המזון
- (ג) ב' תירוצים
- (i) תירוץ א'
- (1) כשאיין לו כוס אחד שרי
- (ii) תירוץ ב' (לרבינו נסים)
- (1) אכן אסור לו לאכול לאחר חשיכה
- (2) וברייתא אתי לאשמועינן דמתין להבדיל
- (א) עד שמברך בהמ"ז על סעודה שכבר גמרה קודם חשיכה
- (ד) קשיא לתירוץ א'
- (i) הול"ל דשמע מינה דהיא ברייתא
- (ii) עוד דין זאת דמותר לאכול לאחר הבדלה כשאיין לו אלא נר אחד

(3) מהרש"א

- (א) קשיא
- (i) אמאי לא מקשית נמי כמו כן לתירוץ ב' לרבינו נסים
- (ii) דמשמענו דמותר לו לגמור סעודתו לפני חשיכה
- (iii) ולהמתין לברך בהמ"ז לאחר חשיכה
- (ב) תירוץ
- (i) דין זה דרבינו נסים חלה גם כשיש לו יותר מנר אחד
- (ii) ואין לה מקום בברייתא דדנה דוקא בדין

(iii) דמי שאין לו אלא נר אחד

תד"ה שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

(1) ברייתא דידן

(א) הנכנס לביתו במוצאי שבת (מסתמא אחר שהבדיל בתפלה)

(ב) ... מברך על הכוס יין נר בשמים והבדלה

(ג) שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

(2) גמרא ברכות דף לג:

(א) ברייתא לפי הוה אמינא דגמרא בברכות

(i) מי שהבדיל בתפלה ובכוס ינוחו ברכות על ראשו

(1) כלומר

(א) דמצד הדין המבדיל בתפלה אין צריך להבדיל על הכוס

(ב) אבל מן המובחר להבדיל נמי על הכוס

(ב) ברייתא לפי מסקנת הגמרא

(i) מי שלא הבדיל בתפלה ובכוס ינוחו ברכות על ראשו

(ii) כלומר

(1) דאינו אסור להבדיל נמי על הכוס

(2) אבל מן המובחר שלא להבדיל נמי על הכוס

(ג) ואמר רבא

(i) הלכתא המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא מביא רבא סייעתא מברייתא דידן

(ii) דמיני' קא מדייקי אמוראי

(iii) דהמבדיל בתפלה צריך להבדיל נמי על הכוס

(ב) תירוץ

(i) משום דבברכות בברייתא לפי הוה אמינא

(ii) ס"ל דמן המובחר להבדיל בשניהם

(1) אבל לא מדינא להבדיל בשניהם

(iii) וס"ל לרבא

(1) דגם אולי בברייתא דידן נמי ס"ל

(2) דאינו אלא מן המובחר להבדיל בשניהם

(ג) קשיא

(i) בגמרא דידן מדייקי אמוראי דהמבדיל בתפלה וכו'

(ii) ואי אמרת דיכול להיות דברייטא דידן ס"ל דאינו מדינא

(iii) מהיכא תיתי להו לאמוראי דכבר הבדיל בתפלה

(ד) תירוץ

(i) משום דרוב בני אדם מבדילין בתפלה

(4) מהרש"א

(א) חלק א'

(i) קשיא

(1) אכן לברייטא איתא לפרושי דלאו מדינא קא מישתעי

(2) אבל לאמוראי דמדייקי מברייטא

(א) דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

(3) מוכרח דס"ל דברייטא בדינא קא מישתעי

(ii) תירוץ

(1) נכון מברייטא מוכרח דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל נמי על הכוס

(2) אבל מברייטא אין להביא ראי' להיפוך

(3) דמי שהבדיל על הכוס צריך נמי להבדיל בתפלה

(iii) קשיא

(1) הרי מברכות מוכח דהבדלת תפלה לעיקר חשובה

(2) ומאחר דגמרא דידן ס"ל

(א) דגם מי שהבדיל בתפלה צריך להבדיל נמי על הכוס

(3) על כרחך ס"ל נמי להיפוך

(4) דהמבדיל בכוס צריך להבדיל נמי בתפלה

(5) והדרא קושיא לדוכתא

(א) אמאי לא פשיט לי' רבא דיני' מברייטא דידן

(iv) תירוץ

(1) מוכרח דס"ל לתוספות דרבא קא מיפליג על אמוראי דידן

(2) דאמוראי דידן

(א) דפשיטי מברייטא דהמבדיל בתפלה וכו'

(ב) אכן ס"ל דחייב להבדיל בשניהם

(3) משא"כ רבא

(א) ס"ל דאין לפשוט כן מברייטא

(ב) דמלשון הנכנס לביתו לא משמע בכלל דכבר הבדיל בתפלה

(v) קשיא

(1) אי אמרת דס"ל לתוספות ככה

(2) אמאי איצטריכא להו לתוספות

(3) לפרש לרבא

(א) דמאי דקא מסיק בגמרא

(ב) דהמבדיל בתפלה

(ג) ענינו ברוב בני אדם וכו'

(4) הרי אמרת

(א) דרבא פליג על אמוראי דידן

(ב) וס"ל דברייתא בלא הבדיל בתפלה קא מיירי

(ב) חלק ב'

(i) קשיא

(1) היאך קאמרי בתוספות

(א) דלרבא ברייתא דידן ס"ל כההוה אמינא דברייתא בברכות

(ב) דמן המובחר להבדיל בשניהם

(2) הרי

(א) הודחתה אותה הוה אמינא

(ב) ומסקינן דאותה ברייתא ס"ל

(ג) דמן המובחר שלא להבדיל בשניהם

(3) וא"כ לית לן מקור למימר

(א) דלהבדיל בשניהם מצוה מן המובחר

תד"ה שמע מינה ברכה טעונה כוס

(1) נקודות הקדמה לפי מהרש"א

(א) לרבן גמליאל צריך לברך בהמ"ז לשתיית יין

(ב) יחיד בלא זימון נמי טעון כוס של ברכה

(ג) מובן

(i) דכשמברך יחיד בהמ"ז ליין אליבא דרבן גמליאל

(ii) צריך כוס של ברכה

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) א"כ

(1) כשאכל יחיד פת או שתה יין צריך לברך בהמ"ז

(2) וכשמברך בהמ"ז צריך לשתות יין של כוס של ברכה

(3) ויצטרך לברך בהמ"ז על יין ששתה

(4) וכשמברך בהמ"ז צריך כוס של ברכה ושתיית יין עוד הפעם

(5) וחוזר חלילה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי אותה חלילה איתא נמי

(ii) אי סברת דיחיד אינו טעון כוס של ברכה

(iii) דמדסבר רבן גמליאל דצריך בהמ"ז לשתיית יין

(iv) מסתברא דצריך נמי לזמן אחרים

(v) ולבהמ"ז ע"י זימון טעון כוס של ברכה

(ב) תירוצ

(i) מוכרח דלרבן גמליאל לא טעון זימון

(1) לבהמ"ז על שתיית יין

תד"ה ושמע מינה כוס של ברכה צריך שיעור

(1) גמרא

(א) איתא בברייתא

(i) הנכנס לביתו במוצאי שבת

(ii) אם אין לו אלא כוס אחד

(iii) מניחו עד לאחר המזון

(iv) ולאחריו מברך כוס של ברכה והבדלה על אותו הכוס

(ב) קשיא

(i) אמאי לא מברך במשהו יין לכוס של ברכה

(ג) תירוץ

(i) שמע מינה כוס של ברכה צריך שיעור רביעית הלוג

(2) גמרא בברכות

(א) ב"ש סברי דבהמ"ז טעונה כוס

(ב) קשיא

(i) איתא במשנה

(1) בא להם יין לאחר המזון אם אין שם אלא אותו הכוס

(2) בית שמאי אומרים מברך על הכוס ואח"כ מברך על המזון

(ii) מאחר דמברך על הכוס ושותה ממנה

(iii) מוכח דלא צריך לכוס של ברכה

(ג) תירוץ

(i) אכן משאיר כוס לבהמ"ז

(ii) דכשמברך על הכוס לפני בהמ"ז

(iii) אינו שותה ממנה

(iv) אלא שופך משהו לידו וטועם ממנה

(v) כדי לצאת ידי חיוב "המברך צריך שיטעים"

(ד) קשיא

(i) אמאי לא שותה אותה משהו מכוס עצמה

(ה) תירוץ

(i) כדי שלא לפוגמה

(ו) קשיא

(i) אמאי לא שופך אותו משהו לכוס שני

(ז) תירוץ

(i) מיירי דאין לו כוס שני

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) בגמרא דידן מנא לן דכוס של ברכה צריך שיעור

(ii) לעולם אימא לך דלא צריך שיעור

(iii) והא דלא חלקינן לאותו כוס לתרי

(iv) היינו משום דלית לי' כוס שני

(v) דהרי אותו לשון "ואין לו אלא כוס אחד" בברייתא דידן

(vi) היא היא אותו לשון דבברכות פירשנוהו דאין לו כוס שני

(ב) תירוץ

(i) בברכות

(1) פשיטא לן דאיתנהו לכל הפחות קצת יותר מרביעית

(א) דהיינו רביעית לבהמ"ז ומשהו לבפה"ג דשתיית יין

(2) הלכך מוכרחין למימר ד"אין לו אלא כוס אחד" משמעו

(א) דאין לו אלא כלי כוס אחד

(ב) אף דאינו מצוי כל כך

(3) וקמ"ל דאפילו כששופכו בידו צריך לברך עליו בפה"ג

(4) דאלו יש לו שני כלים פשיטא דצריך לברך עליו בפה"ג

(5) }מהרש"א

(א) קשיא

(i) מאי רבותי' אף כששופכו בידו

(ii) וכי משום ששותה מידו פטור מברכת הנהנין }

(ii) בגמרא דידן

(1) דמיירי בכוס של ברכה והבדלה

(2) שאיכא למימר שטעונין רביעית לכל חדא מנהון

(3) ניחא לן למימר ביותר פשיטות ד"אין לו אלא כוס אחד"

(4) משמעו דאין לו שני רביעיות

תד"ה שמע מינה טעם מבדיל

(1) גמרא

(א) איתא בברייתא

(i) הנכנס לביתו במוצאי שבת

(ii) אם אין לו אלא כוס אחד

(iii) מניחו עד לאחר המזון

(iv) ומבדיל לאחריו

(ב) שמע מינה טעם מבדיל

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) במי שאכל לפני קידוש איתא למ"ד דאינו מקדש עד למחר

(ב) "טעם מבדיל" משמיענו

(i) דבהבדלה אין אומרים כן

(1) ואם אכל כשחשיכה לפני שהבדיל

(2) אינו צריך להמתין ולהבדיל למחר

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא אמרי דטעם מבדיל משמיענו בפשיטות

(1) דלא אמרינן דמשום דאכל משחשיכה

(2) פטור מלהבדיל כלל

(ב) תירוץ

(i) הא לאו רבותא דכבר ידעינן

(ii) דמי שלא הבדיל מבדיל והולך כל השבת כולה

(iii) אף דבודאי אוכל בינתיים

דף קו.

תד"ה זוכרהו על היין

(1) גמרא

(א) זכור את יום השבת לקדשו

(ב) זוכרהו על היין

(2) תוספות

(א) ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא כדמשמע בריש נזיר וכו'

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא מביא סייעתא דאסמכתא היא

(ii) ולא דאורייתא היא

(iii) מגמרא דידן בדף קז:

(iv) דאיתא שם מאן דאמר דמקדשין על שכר

(ב) תירוצ'

(i) דיכול להיות דאכן צריכין יין מדאורייתא

(ii) והא דשרי לקדש בשכר

(iii) היינו משום כשהוא חמר מדינה חשוב כהין

תד"ה הוה גחין ושת

- (1) גמרא
 - (א) כשקידש רב אשי
 - (ב) שתי ההיא סבא לפני ששתה רב אשי
- (2) תוספות
 - (א) קשיא
 - (i) הרי אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך
 - (ב) תירון
 - (i) דוקא בפת אינן רשאי לטעום קודם
 - (1) משום שהמברך נמי צריך שיטעום
 - (ii) אבל בקידוש מותרין לטעום קודם המקדש
 - (1) דהמקדש אינו צריך לטעום
 - (3) ירושלמי לפי גרסא מיוחסת למהרש"ל
 - (א) יש חילוק בין מוציא לקידוש
 - (i) בקידוש
 - (1) צריכין להמתין אם זקוקין לכוס המברך
 - (2) לא צריכין להמתין כשלכל אחד כוסו בידו
 - (ii) במוציא
 - (1) צריכין להמתין
 - (א) בין אם זקוקין לככר המברך
 - (ב) בין ביש לכל אחד ככרו בידו
 - (4) ירושלמי לפי גרסת מהרש"א
 - (א) אין חילוק בין מוציא לקידוש
 - (i) בקידוש
 - (1) צריכין להמתין אם זקוקין לכוס המברך
 - (2) לא צריכין להמתין כשלכל אחד כוסו בידו
 - (ii) במוציא
 - (1) צריכין להמתין אם זקוקין לככר המברך
 - (2) אין צריכין להמתין ביש לכל אחד ככרו בידו
 - (5) מהרש"א
 - (א) לפי גרסתנו בירושלמי דמדמי קידוש למוציא
 - (ב) ניהא האי דקא פשטי להו בתוספות מירושלמי

- (i) דאם לאחר שקידוש שפך מכוסו לכוסן אסורין לטעום מקודם
 - (ii) והא דבשעת קידוש אית להו כוסות ריקנין של עצמן לא מהני
 - (iii) דצריך שיהי' להן יין (ששותין אותו) בכוסן בשעת קידוש
 - (iv) כמו במוציא
 - (1) דאינן רשאי לטעום מקודם
 - (2) אלא באם הי' ככרן (שאוכלין אותו) בידם כשבירך בעה"ב
- (6) אחרונים
- (א) מהא דאיתא בשילהי דתוספות
 - (ב) "וגם בהמוציא יש להוכיח מירושלמי וכו'"
 - (ג) משמע דס"ל דהיו גורסין כמהרש"ל והלכך איצטרכי להוכחה מיוחדת
 - (i) דמדמין קידוש למוציא

דף קו:

רשב"ם ד"ה נטל ידיו לא יקדש

(1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)

(א) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש

(ב) משום דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה

(2) רשב"ם

(א) קשיא

(i) ואמאי לא אמר רב נמי דהנוטל ידיו לא יבדיל

(ii) כדי שלא תפסיק הבדלה בין נטילה לאכילה

(ב) תירוץ

(i) לא צריך למיכתב דקל וחומר היא

(1) קידוש

(א) יש לו שייכת לסעודה

(ב) דאין קידוש אלא במקום סעודה

(2) להבדלה ליכא שייכת לסעודה שלאחרי

(3) ומאחר דאמרת דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה

(4) בידוע דהבדלה מפסקת בין נטילה לאכילה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי דין זה רב אמרה

(ii) ורב ס"ל דיש קידוש שלא במקום סעודה

רשב"ם ד"ה דחביבא לי'

(1) גמרא

- (א) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש
 - (i) משום דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה
 - (ב) קשיא (כמבואר אליבא דרשב"ם)
 - (i) והא זימנין דחביבא עלי' דרב ריפתא ומקדש אריפתא
 - (ii) ונטל ידיו קודם קידוש
 - (iii) הרי דקידוש אינו הפסק בין נטילה ואכילה

(2) רשב"ם

- (א) מצי לאישתמושי בריפתא רק לקידוש
- (ב) אבל להבדלה כי לית לי' יין צריך לאבדולי בתפלה ולא בריפתא

(3) מהרש"א

- (א) מצי נמי לאישתמושי בשכר היכא דהוי חמר מדינה

תד"ה מקדש אריפתא

(1) גמרא

- (א) אמר רב ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש
(i) משום דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה
(ב) קשיא (כמבואר אליבא דרשב"ם)
(i) והא זימנין דחביבא עלי' דרב ריפתא ומקדש אריפתא
(ii) ונטל ידיו קודם קידוש
(iii) הרי דקידוש על הפת אינו הפסק בין נטילה ואכילה
(iv) וא"כ לא מיהוי נמי הפסק כשקידש על היין
(2) תוספות חלק א' (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

- (i) אמאי קא מדמית
(1) נטילה קודם לקידוש על הפת
(2) לנטילה קודם לקידוש על יין
(ii) דהרי כשמקדש אפת
(1) נוטל ידיו ומברך המוציא קודם קידוש
(א) דלא הפסיק כלל בין נטילה להמוציא
(2) ואינו מפסיק אלא בין מוציא ואכילה
(3) ובאותו שהות מפסיקין בניקל
(א) למשל, אף לצוות להאכיל לבהמות
(iii) משא"כ כשמקדש ביין
(1) דנוטל ידיו קודם קידוש
(2) ומפסיק בקידוש בין נטילה לברכת המוציא
(3) ואותה הפסקה חומר היא
(3) תוספות חלק ב'

(א) רשב"ם ס"ל דמקדשין על הפת

(ב) רבינו תם פליג עליו וס"ל דאין מקדשין על הפת

(ג) רבינו תם מביא סייעתא לשיטתו מירושלמי

(i) "אין מקדשין בלא יין אבל מבדילין בלא יין

(ii) אמר ר' יוסי ב"ר בון מקום שאין יין שליה צבור יורד לפני התיבה וכו'"

(4) מהרש"א

(א) רא"ש מבאר סייעתי' ככה

- (i) אי אמרת מקדשין על הפת
- (ii) למה לי' לש"צ לרדת לפני התיבה
- (iii) הרי יכול לקדש על הפת
- (ב) מרדכי מבאר סייעת' מפשיטות
 - (i) מהא דאיתא שם דאין מקדשין בלא יין
 - (ג) קשיא למרדכי
- (i) הרי אותו מימרא דאין מקדשין בלא יין איתא נמי בגמרא דידן
- (ii) ואמאי איצטריך לי' לאתויי לירושלמי
- (5) תוספות חלק ג'
 - (א) מבדילין בשכר היכא דהוי חמר מדינה
 - (ב) שאלה
 - (i) האם מקדשין בשכר היכא דהוי חמר מדינה
 - (ג) תשובה
 - (i) אסור דהרי איתא בירושלמי דאין מקדשין בלא יין
 - (ד) קשיא
 - (i) הרי מצינו לאוקמי' לירושלמי היכא דלאו חמר מדינה היא
 - (6) מהרש"א
 - (א) קשיא
 - (i) אי מוקמית לה לירושלמי היכא דשכר לאו חמר מדינה הוא
 - (ii) אמאי איתא שם דמבדילין בלא יין

תד"ה טעם אינו מקדש

- 1) גמרא כאן (כמבואר ברשב"ם)
 - א) טעם אינו מקדש עד למחר קודם אכילה
- 2) גמרא בדף קא. (כמבואר במהרש"א)
 - א) ר' יוחנן אית לי'
 - i) דאם קידש אחד בבית הכנסת יצאו האחרים ידי קידוש וידי יין (1) כלומר
 - א) דאינם צריכין לחזור ולקדש בביתם
 - i) דיש קידוש שלא במקום סעודה
 - ב) ואם שתאו יין בבית הכנסת
 - ג) אינם צריכין לברך בפה"ג כששותין עוד בביתם
 - i) משום דשינוי מקום לאו היסח הדעת
 - 2) אבל אם לא שתאו יין בבית הכנסת
 - א) צריכין לברך כששותין בביתם
 - ב) משום דהליכה מבית הכנסת לביתם
 - i) הגם דלא חשוב כהיסח הדעת
 - ii) מיהת הפסק בין ברכה לשת' מיקרי
 - iii) כדאיתא בתוספות בדף קא. ד"ה ור' יוחנן
 - ב) שמואל
 - i) פליג אר' יוחנן וס"ל דבאותו ציור דר' יוחנן
 - ii) כלומר כששתו יין בבית הכנסת
 - iii) לא יצא ידי קידוש וצריך לקדש בביתו
- 3) תוספות (כמבואר במהרש"א)
 - א) קשיא לשמואל
 - i) מאחר דטעם יין בבה"כ
 - ii) היאך אומרים לו לקדש בביתו
 - iii) הרי טעם אינו מקדש עד למחר
- 4) מהרש"א
 - א) קשיא
 - i) ומאי קושיא
 - ii) נימא דלשמואל אכן צריך להמתין למחר ולקדש

דף קז.

רשב"ם ד"ה מקדש אשיכרא

(1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)

(א) רב הונא אמר רב

(i) אסור לקדושי ולאבדולי בשיכרא אף היכא דחמר מדינה הוא

(ב) רב עצמו

(i) קידש אשיכרא הגם דלאו חמר מדינה

(ii) איידי דחביבא לי'

(ג)

(2) מהרש"א

(א) מוכרח דעובדא דרב עצמו

(i) אירע היכא דלאו חמר מדינה הוא

(ii) דהיכא דחמר מדינה הוא

(iii) מקדשין עליו אף בלא טעמא דחביבא לי'

תד"ה אמימר

(1) גמרא

א) לישנא קמא דרבא

i) מי שלא הבדיל במוצאי שבת

(1) מבדיל והולך כל השבת כולו (כלומר עד רביעי בשבת)

ב) לישנא בתרא דרבא (ע"פ אמימר)

i) מי שלא הבדיל במוצאי שבת

(1) מבדיל והולך כל היום כולו

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

א) הלכתא כלישנא קמא דמבדיל עד רביעי בשבת

ב) והא ראי' דבתשעה באב שחל ביום א' מבדילין בליל ב'

ג) לאחר שעבר יום א'

תד"ה אם טעם מלא לוגמא

(1) גמרא

(א) המקדש וטעם מלא לוגמא יצא

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) ביומא מפרשין דרוב לוגמא הוי רוב רביעית

(i) והיינו דוקא באדם בינוני

(ii) אבל עוג מלך הבשן מלא לוגמו שיעורו גדול יותר מרוב רביעית

(iii) ולדידי' אכן צריך יותר מרביעית

(iv) דעיקר שיעורי'

(1) מלא לוגמת לכל מקדש לפי לוגמו

(2) ולא רוב רביעית לכל אדם

(v) והא ראי'

(1) דאמרינן התם לגבי יום כפור

(2) דבמלא לוגמו דהיא רוב רביעית מיתבא דעת'

(3) ומוכרח

(א) דעוג מלך הבשן לא מיתבא דעת'

(ב) באותו שיעור דמיתבא דעת' דאדם בינוני

דף קז:

תד"ה דלמא אתי

(1) גמרא

(א) ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם

(ב) איבעיא להו

(i) סמוך למנחה גדולה תנן

(ii) ומשום ...

(ג) או דלמא סמוך למנחה קטנה תנן

(i) ומשום מצה

(ii) דילמא אתי למיכלה למצה אכילה גסה

(iii) ואכילה גסה לא מיקרי אכילה

(2) רשב"ם

(א) קשיא

(i) אמאי חש דוקא לאכילת מצה באכילה גסה

(ii) ולא חש לאכילת פסח באכילה גסה

(ב) חד תירוצא

(i) ר"ל דבזמן הזה הגם דליכא קרבן פסח

(ii) אפ"ה לא יאכל סמוך למנחה

(iii) דחוששין לאכילה גסה דמצה

(3) תוספות חלק א'

(א) קשיא

(i) בנזיר איתא דהאוכל פסח אכילה גסה נקרא רשע

(1) ופריך רשע קרית לי'

(2) נהי דלא עביד מצוה מן המובחר, פסח מיהו קא עביד

(ii) הרי דיוצא חיוב פסח אף באכילה גסה

(iii) ואמאי לא שבקית לי' לאכול מן סמוך למנחה

(ב) תירוץ א'

(i) בגמרא דידן מיירי באכילה גסה מאד

(1) דבה אינו יוצא ידי חיובו

(ii) בנזיר מיירי באכילה גסה קצת

(1) דבה יוצא אבל לא עביד מצוה מן המובחר

(iii) מהרש"א

(1) קשיא

(א) בנזיר אמאי לא מתרץ דמיקרי רשע

(ב) היכא דאכלו באכילה גסה מאד

(ג) תירוץ ב' כמבואר במהרש"א

(i) במסכת נזיר

(1) עסקינן בפסח ולא במצה

(2) בדיעבד יוצאין בעשיית פסח אף בדלא אכלו כלל

(3) והלכך אם אכלו באכילה גסה לא מיקרי רשע

(ii) בגמרא דידן

(1) במצה עסקינן ולא בפסח

(2) ועשיית מצה אינה מצוה

(3) ואכילתו מעכבת

(4) והלכך חיישינן לאכילה גסה

(4) מהרש"א

(א) לפי תירוץ ב' מיושב בפשיטות

(ב) מאי דהקשה רשב"ם לעיל

(ג) דאמאי חייש לאכילה גסה לגבי מצה ולא לגבי פסח

(ד) דהרי בפסח יוצא בעשייתו אף בלא שום אכילה

דף קח.

תד"ה רב ששת הוה יתיב בתעניתא

(1) גמרא

(א) רב ששת

(ב) הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) לאו דוקא דיתיב בתעניתא

(i) דמשמעו קבלת עינוי

(ב) אלא שמר עצמו שלא לאכול

דף קח:

רשב"ם ד"ה הכי גרסינן ותד"ה ואת אמרת

שמואל	ברייתא	
הו"א לרש"י (לפי הבנת רשב"ם)	רביעית מזוג בין כולן	רביעית מזוג לכ"א
הו"א לרש"י (לפי הבנת תוס')	רביעית מזוג בין כולן	רביעית חי בין כולן
ה"א לרשב"ם	שיעור חי לכ"א כדי שימזגנו ויעמוד על כוס ברכה שהיא לאו דוקא רביעית	רובע רביעית חי לכ"א
ה"א לתוספות	רובע רביעית חי לכ"א	רביעית חי לכל אחד

(1) גמרא

(א) אמר שמואל ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן מזיגת כוס יפה

(ב) קשיא

(i) איתא בברייתא

(1) ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית

(ii) קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה

(ג) תירוץ

(i) כדלהלן לפי שיטות שונות

(2) נקודות הקדמה

(א) כדי למזוג יין חי דרין לכל חד תלת מיא

(i) כגון יין חי רובע רביעית מוזגין אותו לרביעית יין מזוג

(ב) רביעית מזוג בין כולן (כלומר בין כל ארבע כוסות)

(i) היא היא

(1) רובע רביעית מזוג לכל כוס מארבע כוסות

(2) רובע רובע רביעית חי לאחר שמוזגין אותו

(ג) רביעית מזוג לכל אחד ואחד

(i) היא היא רביעית יין חי בין כולן לאחר שמוזגין אותו

(3) ישנם ארבע שטות להבנת הגמרא

(4) שטת רש"י לפי הבנת רשב"ם

(א) בהוה אמינא קא סברי

- (i) דשמואל מצריך רביעית מזוג בין כולן
- (ii) ברייתא מצריך רביעית מזוג לכל אחד ואחד
- (ב) וקא מסיק
- (i) דגם שמואל מצריך רביעית מזוג לכל אחד ואחד
- (ג) קושית רשב"ם ותוספות לשטה זו (כמבואר במהרש"א)
- (i) קשיא
- (1) מאחר דבין שמואל בין ברייתא לא מזכרי "לכל אחד ואחד"
- (2) למה קס"ד
- (א) דשמואל ס"ל בין כולן
- (ב) וברייתא ס"ל לכל אחד ואחד
- (5) שטת רש"י לפי הבנת תוספות
- (א) בהוה אמינא קא סברי
- (i) דשמואל מצריך רביעית מזוג בין כולן (כמו שביארנו לרש"י לפי רשב"ם)
- (ii) ברייתא מצריך רביעית חי בין כולן
- (1) שים לב
- (א) דרביעית חי בין כולן
- (ב) בכמות היא היא רביעית מזוג לכל אחד ואחד
- (i) דהבאנו לשטת רש"י אליבא דרשב"ם
- (2) אבל שונה מרש"י אליבא דרשב"ם דמשתמש לברייתא
- (א) בלשון "בין כולן"
- (ב) ולא בלשון "כל אחד ואחד"
- (ב) וקא מסיק
- (i) דגם שמואל מצריך רביעית מזוג לכל אחד ואחד
- (ii) דהיא היא רביעית חי בין כולן
- (iii) דומה לשטת הברייתא
- (ג) קושית תוספות (כמבואר במהרש"א)
- (i) אכן לשטה זו לא קשה מה שהקשינו לעיל לרש"י לפי הבנת רשב"ם
- (1) דהיינו מהיכי תיתי דבברייתא משמעו לכל אחד ואחד
- (2) דהרי אוקמת' לברייתא ב"בין כולן"
- (ii) אבל זאת תיקשי לשטה זו:
- (1) מהיכי תיתי לאוקמת' לברייתא ברביעית חי
- (2) בעוד שלשמואל אוקמת' ברביעית מזוג
- (6) שטת רשב"ם

(א) בהוה אמינא קא סברי

(i) דשמואל

(1) מצריך לכל אחד ואחד חי באותו כמות

(א) דלאחר מזיגה ייצא ב' חיוב כוס של ברכה

(2) ולא קמשתעי בדיני רביעית כלל

(ii) ברייתא

(1) מצריך רובע רביעית חי לכל אחד ואחד

(2) כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית

(ב) וקא מסיק

(i) דגם שמואל מצריך חי באותו כמות

(ii) דלאחר מזיגה יעמוד על רביעית

(ג) שים לב דלשטה זו לא קשה אותן קושיות שהבאנו לשטות הקודמות

(i) דהרי בהוה אמינא ס"ל בין שמואל בין ברייתא

(1) דמשמעות לשונן לכל אחד ואחד היא

(2) ותרוייהו על יין חי קאי

(7) שטת תוספות

(א) בהוה אמינא קא סברי

(i) דשמואל

(1) מצריך רובע רביעית חי לכל אחד ואחד

(ii) ברייתא

(1) מצריך רביעית חי לכל אחד ואחד

(2) כדי שימזגנו ויעמוד על ארבע רביעיות

(ב) וקא מסיק

(i) דברייתא מצריך רביעית מזוג (ולא חי) לכל אחד ואחד

(ii) דהיא היא שיעורו דשמואל

(ג) מהרש"א

(i) קשיא

(1) אמאי לא קשה להו לתוספות מאי דהקשו לרש"י

(2) מהיכי תיתי בהוה אמינא לאוקמה לברייתא בחי

(3) מאחר דאוקמת' לשמואל במזוג

(8) להבנת תוספות על סוגיא דשבת פרק המוציא (כמבואר במהרש"א)

להוצאת שבת	כוס של ברכה	
רובע רביעית חי	רובע רביעית חי עם מים	אביי ע"פ רש"י

	אף פחות מרביעית מזוג	
רביעית חי או מזוג ופטור ברובע רביעית חי	רביעית חי או מזוג	אביי ע"פ תוספות דכאן
רביעית חי ולא רביעית מזוג (אולי אף במזוג ולא נקטו חי אלא לאפוקי רובע רביעית חי)	רביעית חי	אביי ע"פ תוספות שבת

דף קט.

תד"ה רביעית של תורה

(1) הקדמה

- (א) רביעית הלוג = 1.5 ביצים
(ב) לוג = 6 ביצים
(ג) היין = 12 לוג = 3 קבין
(ד) קב = 4 לוגין
(ה) סאה = 6 קבין
(ו) איפה = 3 סאין
(ז) מקוה = 40 סאה = 240 קבים = 960 לוגין = 3,840 רביעיות
(ח) טפח = 4 אצבעות
(ט) אמה = 6 טפחים = 24 אצבעות
(י) רומו של מקוה = 3 אמות = 72 אצבעות
(יא) אורכו ורוחבו של מקוה = 1 אמה = 24 אצבעות
(יב) 2.7 אצבעות = 2 אצבעות + $1/2$ + אצבע $1/5$ + אצבע
(יג) 6 מדבריות = 5 ירושלמיות, בכך דסאה מדברי = $5/6$ סאה ירושלמי
(יד) 6 ירושלמיות = 5 ציפוריות, בכך דסאה ירושלמי = $5/6$ סאה צפורי
(2) עלינו להוכיח דנפח רביעית הלוג = נפח מלבן (rectangular solid)

- (א) באורך 2 אצבעות
(ב) ורוחב 2 אצבעות
(ג) ורום 2.7 אצבעות = 2 אצבעות וחצי אצבע וחומש אצבע
(3) מסלול ההוכחה

- (א) כבר קבענו לעיל דנפח מקוה = 3,840 רביעיות
(i) בכך דנפח רביעית הנהו $1/3,840$ מנפחו דמקוה
(ב) ההוכחה תצליח כשנקבע
(ג) דנפח אותו מלבן דשיעורו 2 אצבעות ב- 2 אצבעות ב- 2.7 אצבעות
(i) הנהו ג"כ $1/3,840$ מנפחו דמקוה

(4) ההוכחה

- (א) רומו של 2.7 אצבעות הנהו $3/80$ של 72 אצבעות רומו מקוה דהרי $3/80 = 2.7/72$
(ב) אורכו של 2 אצבעות הנהו $1/12$ של 24 אצבעות אורך מקוה
(ג) רוחבו של 2 אצבעות הנהו $1/12$ של 24 אצבעות רוחב מקוה
(ד) נפח מלבן = אורכו X רוחבו X רומו

(ה) נפח המקוה = אורך מקוה X רוחב מקוה X רום מקוה
(ו) נפח המלבן שלנו =

(1) רומו (דהיינו רום מקוה X , $3/80 X$,

(2) אורכו (דהיינו אורך מקוה X , $1/12 X$,

(3) רחבו (דהיינו רוחב מקוה X , $1/12 X$)

(ii) = נופח מקוה X $3/80 X$ $1/12 X$ $1/12 X$

(iii) = נופח מקוה X $1/3,480 X$

(iv) = $1/3,840$ מנפחו דמקוה

(5) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

(i) איתא בירושלמי דשיעור רביעית באצבעות הנו

(1) $2 \times 2 \times (1 + 1/2 + 1/3 = 11/6 = 1 - 5/6)$

(ii) וגם איתא בפייטן דשיעור רביעית באצבעות הנו

(1) $2 \times 2 \times (2 - 1/6 = 11/6 = 1 - 5/6)$

(iii) והרי חשבון דנן מבוססת על

(1) רום של 2.7 אצבעות

(2) ולא רום של $1 - 5/6$ אצבעות

(ב) תירוץ א' על חשבוננו דירושלמי ברום רביעית

(i) שיעור רום דירושלמי ודפייטן $(1 - 5/6)$ במדת ציפורי הוא

(ii) ושיעור רום דידן (2.7) במדת מדברי הוא

(iii) ושזין הן כזה:

(1) נתחיל ב- 2.7 אצבעות דידן במדת מדברי

(2) הפוך אותן לששיות (sixths) $= 16.2$ ששיות $= 16 - 1/5$ ששיות מדבריות של אצבע

(3) הפוך אותן ששיות מדבריות למדת ירושלמי $= 16.2 \times 5/6 = 13.5$ ששיות ירושלמיות

(4) הפוך אותן ששיות ירושלמיות למדת ציפורי $= 13.5 \times 5/6 = 11 - 1/4$ ששיות צפוריות

(5) השלך $1/4$ ששיות כשנבאר לקמן

(6) ישאר לך 11 ששיות אצבע דהיינו $1 - 5/6$ אצבעות דירושלמי ופייטן

(iv) קשיא

(1) מה תעשה אם אותן $1/4$ ששיות $(1/24)$ של אצבע) שהשלכת

(v) תירוץ

(1) נקדים בקשיא להבנתנו בירושלמי

(א) הפכנו רומו של 2.7 אצבעות ממדת מדברי למדת צפורי

(ב) ואמאי לא הפכנו גם אורכה ורחבה של 2 אצבעות (12 ששיות)

(ג) ל-8-2/6 ששיות צפוריות כזה:

(i) הפוך 2 לששיות=12 ששיות

$$12 \times 5/6 \times 5/6 = 8-2/6 \quad \text{(ii)}$$

(2) תירוץ

(א) חלק א' -- עצם התירוץ

(i) אותו מוצק שחשבנו דמלבן הוא (rectangular solid)

(ii) אליבא דירושלמי באמת גליל הוא (cylinder) בקוטר (diameter) של 2 אצבעות ציפוריות

(iii) כשתחשוב תמצא ששטחה (area) ציפוריות של חתוך לרוחב (cross section) של אותה גליל=3

(iv) ועוד תמצא דאיתו שטח = שטחה בצפוריות של מרובע בצלע של 9 ששיות (1.5) אצבעות צפוריות = שטחה במדבריות של מרובע בצלע 2 אצבעות

(v) רש"ש

1. קשיא

a. הרי תוספות בעצמם כתבו

i. דשטחה של אותה עיגול (3 אצבעות מרובעות ציפוריות) שווה למלבן באורך 2 וברוחב 1.5 ציפוריות

ii. ואותו שטח גדול יותר משטחה (2.25 אצבעות מרובעות ציפוריות) של מרובע בצלע 1.5 ציפוריות או 2 מדבריות

(vi) ואותו מדה של 1.5 ציפוריות

1. גדולה ב-4 ששיות של ששיה (4/36 אצבע)

2. יותר מ-8-2/6 ששיות

3. שחשבנו לעיל דשוין הן ל-2 אצבעות מדבריות

(vii) ובהגדלה זו בצלע המרובע יוצאים אנו ידי חובתנו בקירוב

(viii) לגבי הקטנה של 1/24 אצבע שהשלכנו לעיל מרומו של גליל

(ב) חלק ב' -- הוכחה

(i) חתיכת (cross section) גליל הנו עיגול (circle)

(ii) שטח עיגול (area of a circle) בקוטר =X

(iii) 3/4 שטחו של מרובע (square) בצלע X (side)

(iv) וכך הוכחתו

1. עיין בתרשימות מהרש"א

2. חשוב pi ב-3

3. עכשיו כך עיגול בקוטר 2

4. היקף העיגול = X pi קוטר=6

5. חתוך ופתח את העיגול כמו בתרשים
 6. ויהא לך משולש (triangle) בבסיס של 6 ורום של 1 (רדיוס העיגול)
 7. שטח המשולש הנו 3
 8. וכך הוכחתו

- a. חתוך המשולש ברומו (כבתרשים) ויהא לך שני משולשים
 b. כל אחד ברום 1 ובסיס של 3
 c. תחברם יחד ביתר (hypotenuse) שלהן
 d. ויהא לך מלבן בצלע אחד של ג' וצלע שני של א'
 e. דשטחו 3

9. בעוד ששטחו של מרובע בצלע $2 = 4$

(ג) תירוץ ב' על חשבוננו דירושלמי ברום רביעית

(i) חלק א' -- עצם התירוץ

(1) ירושלמי

(א) לא דק וכוון ל- $1-4/5$ ולא ל- $1-5/6$

(ב) והכל במדות מדבריות כמו גמרא שלנו

(2) אותו מוצק שחשבנו דמלבן הוא (rectangular solid)

(3) אליבא דירושלמי באמת גליל הוא (cylinder)

(4) שבתוכו מרובע של צלע 2

(5) והלכך קוטרו = אורכו דאלכסון של אותו מרובע

(6) כשהפחיתו רומו מ-2.7 ל-1.8

(א) הפחיתוהו שלישי

(7) ולעומת זאת שטחו של חתוך לרוחבו של עיגול

(א) גדולה יותר בשליש משטחו של מרובע שבתוכו

(8) וכיון שנפח הגליל = שטחו של עיגול X רומו

(9) הרי אותן הגדלות והפחתות משלימים זו את זו

(10) בכך שנפח גליל הירושלמי = נפח מלבן שלנו

(ii) חלק ב' -- הוכחה

(1) שטחה של עיגול שבתוכו מרובע = 1.5 של שטח המרובע

(א) דקוטרו של עיגול היא אלכסון המרובע

(ב) קבענו דצלע המרובע = 2

(ג) וידוע דאלכסון מרובע = אורך צלעו $X 1.4$ ($2\sqrt{2}$ בקירוב) דהיינו 2.8 בקירוב

(i) והיא היא אורכו דקוטרו דעיגול

(ד) קבענו לעיל דשטח עיגול דקוטר $X = \frac{3}{4}$ שטח מרובע בצלע X

(ה) שטחו דמרובע שצלעו $2.8 = 7.8$

(ו) והלכך שטחה דעיגול בקוטר $3 = 5.8$, דהיינו 6 בקירוב

(2) הרי דשטחה של עיגול גדולה ב-2 אצבעות מרובעות משטחה של מרובע בצלע 2

(3) דהיינו שלישי לגבי שטח 4 אצבעות של מרובע

(iii) מהרש"א

(1) קשיא

(א) הגדלת שטחו חישבת מלגאו

(i) כלומר לגבי 4 ולא לגבי 6

(ב) באשר הקטנת רומו חישבת מלבר

(i) כלומר לגבי 2.7 ולא לגבי 1.8

(ג) וא"כ היאך משלמת אחת לחברתה

(iv) רש"ש

(1) תירוץ

(א) יתרון ב-2 אכן ג"כ נחשב מלבר

(i) דהיינו לגבי 6

(ב) בכך דהגדלתו של שלישי מלבר

(ג) משולם כולו בהקטנת רום ג"כ בשלישי מלבר

(v) מהרש"א

(1) קשיא

(א) אמרת דירושלמי ופייטן לא דייקי

(ב) ואף שאמרו $1-5/6$ כווננו לרום של $1-4/5$

(ג) הרי לשונו דירושלמי:

(i) $1+1/2+1/3$ (שלוש מספרים)

(ד) ולשונו דפייטן:

(i) $2--1/6$

(ה) אמאי לא כתבו בקושטא 1.8 כזה

(i) $1+1/2+1/5+1/10$ (ארבע מספרים)

(2) תירוץ

(א) ניחא לי' לירושלמי ליכתוב שלש מספרים ולא ארבע מספרים

(vi) קשיא

(1) תירצת ירושלמי דבלשון הוספה קמשתעי

(2) אבל עדיין תיקשי לך פייטן דבלשון גרעון קמשתעי

(3) אמאי נייחא לי' למימר 1/6 -- 2

(4) ולא נייחא לי' למימר 1/5 -- 2

(vii) תירוך

(1) מאחר דירושלמי לא דק

(2) לא דק נמי הפייטן

דף קט:

תד"ה אמה על אמה

(1) גמרא

(א) ורחץ במים את כל בשרו

(ב) במי מקוה במים שכל גופו עולה בהן

(ג) וכמה הן אמה על אמה וכו'

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) איתא בעירובין

(i) דמקומו של אדם אמה

(ii) ומסתבר דהיינו בבגדיו

(iii) דכי בגברא ערטילאי עסקינן

(ב) וכן משמע בבבא בתרא

(i) דגופו של אדם בלא בגדיו מקומו פחות מאמה

(ג) קשיא

(i) אמאי צריכין למקוה אמה על אמה

(ii) הרי נכנסין לשם בלא בגדים

(ד) תירוץ

(i) כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו כשאינן נדבקין לגופו

תד"ה ד' כוסות

(1) משנה

(א) ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) ירושלמי

(i) רבנן קסברי דאין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו

(ii) ור' יהודה פליג וקסבר דמבשלין יין של תרומה מפני שמשביחו

(iii) קשיא

(1) הרי במסכת תרומות איתא דר' יהודה ס"ל

(א) דשאינו מבשל יפה טוב יותר

(iv) תירוץ מר' יוחנן

(1) מיחלפא שיטתי דר' יהודה בירושלמי

(2) ור' יהודה הוא דקסבר דאין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו

(ב) ר' יוחנן ור' אלעזר פליגי במשמעות לשון "ממעטו"

(i) חד אמר דמשמעו שמפחיתו בכמות

(ii) וחד אמר דמשמעו שמגרעו באיכות

(ג) מפני שר' יוחנן ס"ל

(i) דר' יהודה דאמר שאינן מבשל יפה טוב יותר באיכות

(ii) הוא ניהו מ"ד דקסבר שבישול ממעטו

(iii) מוכח דלר' יוחנן משמעו דממעטו היינו שמגרעו באיכות

דף קיג.

תד"ה עשה שבתך חול

(1) גמרא

(א) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

(i) איתא במכת ביצה

(1) דאם מוסיף מוסיפין לו

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא משיבין

(ii) דאם מוסיף מוסיפין לו משמעו

(1) דבשבת צריך לקנות אותו דבר מועט

(2) כעין כסא דהרסנא

(3) דלי' רמז תנא דבי אליהו בדף יב.

(iii) ולעולם אימא לך דחוץ מדבר מועט זה אל יצטרך לבריות

(ב) תירוץ

(i) לשון "מוסיפין" במשמע דצריך להוסיף כל מאי דאפשר ואף להצטרך לבריות

תד"ה דמשייר מקידושא

(1) גמרא

(א) שלשה מנוחלי עולם הבא

(i) ודמשייר מקידושא לאבדלתא

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) הקדמה

(i) קידוש קודם להבדלה

(ii) משום

(1) דקידוש דאורייתא הוא

(2) והבדלה אינה אלא דרבנן

(iii) איתא בדף קה: דקידוש קודם לכיבוד יום

(iv) כיבוד יום בגמרא דידן משמעו סעודת שבת

(ב) "ודמשייר מקידושא לאבדלתא" כלומר

(i) דהבדלה קודמת לסעודה

(ii) והלכך משבחין

(1) מי שאינו שותה שיורי קידוש לילה

(2) בכיבוד יום דהיינו בסעודה

(3) ומשאיר אותן שיורין לאבדלתא

(ג) בקיצור הכי סדר קדימה ליין

(i) קידוש לילה

(ii) הבדלה

(iii) סעודה

(ד) קשיא

(i) השתא דאמרת דהבדלה קודמת לסעודה

(ii) מוכרח מסברא

(1) דקידוש שקודם להבדלה

(2) בודאי קודמת לסעודה

(iii) ואמאי איצטריך למימר בדף קה: דקידוש קודם לכיבוד יום

(ה) תירוץ

(i) צודק

(ii) אין צריך למימר דקידוש קודם לכיבוד יום במשמעות דסעודת שבת

(iii) ומאי דאיתא בדף קה:

- (1) דקידוש קודם לכיבוד יום
- (א) היינו במשמעות דקידושא רבא ביום
- (ב) דאותו קידוש היום קודם להבדלה
- (iv) ומשמיענו שם דאפ"ה הכי אינו קודם לקידוש לילה
- (1) סיכום לסדר קדימה
- (i) קידוש לילה
- (ii) כיבוד יום במשמעות קידוש יום (בדף קה:)
- (iii) הבדלה
- (iv) כיבוד יום במשמעות סעודת שבת (בגמרא דידן)
- (3) מהרש"א
- (א) טור פליג עלי' דתוספות
- (ב) וס"ל
- (i) דהיכא דליכא יין דסגי בין לקידוש ולהבדלה
- (1) הבדלה קודמת אף לקידוש לילה
- (2) מטעם דיכולין לקדש על הפת
- (ii) ו"דמשיר מקידושא לאבדלתא"
- (1) משמעו דמשבחין למי
- (2) שאינו שותה בקידוש
- (3) אותו יין דצריך להבדלה
- (ג) ונמצא דלטור סדרי קדימות הן ככה
- (i) הבדלה
- (ii) קידוש לילה
- (iii) קידוש היום
- (iv) כיבוד יום לסעודת שבת
- (ד) קשיות על הטור
- (i) קשיא א'
- (1) בקידוש איתא לאסמכתא דמצריך יין
- (א) ואף לרשב"ם דמתיר בפת
- (ב) היינו דוקא בדליכא יין
- (2) משא"כ בהבדלה יוצאין בתפלה דעיקר הבדלה בתפלה נתקן
- (ii) קשיא ב'
- (1) איתא בגמרא דנר חנוכה עדיף מיין לקידוש
- (2) ומנמקין טעמא דפרסומי ניסא עדיף

(3) ולסברת טור הוי להו למימר טעמא

(א) דקידוש מצי למיעבד אפת

(ה) עוד איתא בטור

(i) דנר חנוכה קודם להבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה

(ii) קשיא

(1) אמאי לא מסתמך על אותו סברא בו הביא לנר חנוכה וקידוש

(2) דפרסומי ניסא עדיף

דף קיג:

תד"ה ואין לו בנים

(1) גמרא

(א) שבעה מנודין לשמים

(ב) ושאין לו בנים ומי שאין לן תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו

(2) תוספות

(א) שאין לו בנים מנודה רק בשאין לו בנים ע"י פשיעתו

(i) שאינו מתעסק בפר' ורבי'

(ב) וכן מי שאין לו ציצית ותפילין קאי

(i) אמי שיש לו ציצית ותפילין ואפ"ה אינו לובשם

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) תינח בציצית אינו מנודה אם אין לו ציצית

(1) דהרי מי שאין לו ארבע כנפות אינו חייב בציצית

(ii) אבל תפילין הרי הן חובת הגוף אף במי שאין לו

(ב) תירוצ

(i) כווננו בתוספות למימר דאינו מנודה כשאינו לובש תפילין

(ii) מטעם דאין לו גוף נקי

תד"ה ג' חייהון וכו'

4) גמרא

א) שלשה חייהון אינם חיים

ב) הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת

5) תוספות

א) קשיא

i) במסכת ביצה מוסיפין

(1) המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו

ii) אמאי לא מזכירין אותן הוספות בגמרא דידן

ב) תירוץ

i) הכא לא מיירי אלא בהנך דהוו תולדות האדם

ii) כלומר שנולד באותן מדות

iii) כמו הנך תלתא דהקב"ה אוהבן דמידכרי בגמרא דידן

(1) מי שאינו כועס מי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו

6) מהרש"א

א) קשיא

i) וכי מדת שכרות או אי שכרות נולד בו יותר מהנך דהוזכרו בביצה?

דף קיד.

תד"ה צריך לנהוג

(1) גמרא

(א) היודע בחבירו שגדול ממנו אפילו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קא מיירי בחבירו שלא למד ממנו כלום

(ב) אבל אי למד ממנו לא סגי בהא דנוהג בו כבוד

(ג) אלא צריך נמי לקרותו רבו ואלופו

תד"ה עד שמגיע

(1) משנה

- (א) הביאו לפניו לאחר שבירך על היין
- (i) לרשב"ם ירקות
 - (ii) לר"ח שלחן שעליו מונחים מצה וירקות
- (ב) מטבל (כלומר אוכל) בחזרת (כלומר ירקות)
- (ג) עד (כלומר קודם) שמגיע לפרפרת הפת
- (2) תוספות

- (א) פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה
- (ב) וקרי לי' פרפרת הפת
- (ג) לרמז דאוכל מצה קודם למרור

(3) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) הרי במשנה איתא להדיא
- (1) הביאו לפניו מצה וחזרת וכו'
- (2) הרי כבר ביאר לנו שמצה קודם
- (ii) ואמאי צריכין עוד לרמז מ"פרפרת הפת"
- (ב) תירוץ
- (i) משום דמלשון מצה וחזרת
 - (ii) יכול להיות דשויים הם
 - (iii) ודלא הוזכר מצה קודם
 - (iv) רק משום דלא מצי להזכירם ביחד

תד"ה הביאו לפניו מצה

(1) משנה

(א) הביאו לפניו לאחר שבירך על היין

(i) לרשב"ם ירקות

(ii) לר"ח שלחן שעליו מונחים מצה וירקות

(ב) מטבל (כלומר אוכל) בחזרת (כלומר ירקות)

(ג) עד (כלומר קודם) שמגיע לפרפרת הפת

(ד) הביאו מצה

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) לשטת ר"ח קשה

(i) מאחר דכבר הביאו למצה

(ii) אמאי איתני לבסוף הביאו מצה

(ב) תירוץ

(i) מפני שלר"ח הסדר כדלהלן:

(i) קידוש על היין

(ii) מביאין לפניו שלחן שעליו מונחין מצה וירקות

(iii) עוקרין השלחן לפני ההגדה

(1) כדי שהבן שואל וכו'

(iv) ומיד מחזירין השלחן שעליו מצה וירקות מקודם

(1) כדי שיוכל מיד לומר בהגדה מצה זו מרור זו

תד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה

(1) משנה

(א) הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת וכו'

(ב) אע"פ שאין חרוסת מצוה

(ג) ר"א ברבי צדוק אומר מצוה

(2) תוספות

(א) עיין בדף קטו.

(i) דאתי רשות ומבטל מצוה

(ii) ואתי דרבנן ומבטל דאורייתא

(iii) ואית' למ"ד דאתי נמי דאורייתא ומבטל דאורייתא

(iv) ומסתבר דאותו מ"ד נמי ס"ל דאתי דרבנן ומבטל דרבנן

(ב) קשיא

(i) אי אמרת אין חרוסת מצוה

(ii) היאך אוכל חרוסת במרור

(iii) הרי אתי רשות דחרוסת ומבטל מצוה דמרור

(3) מהרש"א

(א) ב' קשיות

(i) קשיא א'

(1) לר' צדוק דס"ל חרוסת מצוה נמי תיקשי

(א) דמרור בזמנו דר' צדוק

(i) דהיינו בזמן הבית

1. דאורייתא הוא

(ב) וחרוסת

(i) אף דמצוה היא

(ii) בודאי אינה אלא מצוה דרבנן

(2) וא"כ נימא דאתי דרבנן ומבטל דאורייתא

(ii) קשיא ב'

(1) לאותו מ"ד דס"ל דאתי דרבנן ומבטל דרבנן

(2) תיקשי נמי

(א) אף בזמן הזה

(i) בו מרור דרבנן

(3) דאפילו אם תאמר דחרוסת מצוה

(א) בודאי אינה אלא דרבנן

(4) ואתי דרבנן ומבטל דרבנן

דף קיד:

תד"ה זאת אומרת ותד"ה אמר רב הונא ותד"ה מתקיף לה

(1) הקדמה

- (א) עושין ב' טיבולי בירקות
- (ב) בטיבול ראשון משתמשין במרור או בשאר ירקות
- (ג) טיבול שני

- (i) עושין דוקא במרור
- (ii) ובזמנו דהיינו לאחר אכילת מצה
- (ד) אי מצות אין צריכות כוונה

- (i) יוצא ידי חובת מרור בטיבול ראשון
- (ii) אף שלא ברך עליו ברכת מרור

(2) שטת ריש לקיש אליבא דרשב"ם כמבואר במהרש"א

- (א) הא דצריך ב' טיבולי
- (ב) לאו משום היכירא היא
- (ג) אלא משום דבטיבול ראשון
- (i) מברך בורא פרי האדמה כבשאר ירקות
- (ii) ואינו מברך על אכילת מרור דהרי קודם זמנו הוא

- (ד) והלכך לא כוון לצאת ידי חובת מרור
- (ה) ומדאית לן דמצוות צריכות כוונה
- (ו) לא יצא ידי חובת מרור בטיבול ראשון

(3) קושית תוספות לשטת רשב"ם (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

- (i) אי ריש לקיש לית ליה טעמא דהיכירא
- (ii) אמאי מטבל טיבול ראשון בכלל

(4) שטת ריש לקיש ושאר סוגיין אליבא דתוספות כמבואר במהרש"א

(א) הקדמה

- (i) מהא דעושין טיבול ראשון
- (ii) מוכרח דאיכא טעמא דהיכירא לכ"ע
- (iii) ואין אנו דנין אלא

(1) אי מיחייב טיבול ב'

(2) גם מטעם דמצוות צריכות כוונה

(ב) שטת הגמרא

(i) ריש לקיש

- (1) מוכרה דמצוות צריכות כוונה
- (2) דאי אמרת דמצות אין צריכות כוונה
- (3) נצרכי' למיהדר אשאר ירקות בטיבול א'
- (4) כי היכי

(א) שיהא לו היכירא

(ב) ולא יצא ידי חובת מרור לפני זמנו

(ii) מקשן

- (1) לעולם אימא לך דאינן צריכות כוונה
- (2) ואכן צריך למיהדר אשאר ירקות
- (3) ואשמעינן דהיכא דאין לו שאר ירקות
- (4) מותר משום היכירא
- (5) להשתמש במרור לטיבול ראשון
- (6) הגם דיצא בו ידו חובתו לפני זמנו

(5) שטתן דרב הונא ורב חסדא

(א) שטת רב הונא

(i) צריך לברך ברכת מרור על טיבול ב'

- (1) ולא הוי ברכה לבטלה
- (2) דלא יצא בטיבול א'
- (3) משום דס"ל כריש לקיש דמצוות צריכות כוונה

(ii) והלכך מסתבר דלא מיהדר אשאר ירקות

(ב) שטת רב חסדא

(i) צריך לברך ברכת מרור אטיבול ראשון

(ii) והיינו טעמא

- (1) דאין לו לברך בטיבול ב'
 - (2) לאחר שמילא כריסו בטיבול א'
- (iii) מוכרה משטתי' דגם הוא ס"ל כריש לקיש דמצוות צריכות כוונה

- (1) דאל"ה למה לי' טעמא ד"לאחר שמילא כריסו"
- (2) נימא בפשיטות דלא מברך אטיבול ב'
- (3) דכבר יצא בטיבול א'
- (4) וכשמברך בטיבול ב' הוי ברכה לבטלה

(iv) והלכך מסתבר דגם לרב חסדא לא מיהדר אשאר ירקות

תד"ה אכלן דמאי

1) תוספות (כמבואר במהרש"א)

א) מדאורייתא אינו יוצא ידי חובת מצה בטבל דאורייתא

ב) והלכך החמירו חכמים לא לצאת ידי חובת מרור בטבל דרבנן

ג) אבל לא החמירו בדמאי

i) ויוצאין בו

(1) בין למצה

(2) בין למרור

תד"ה ב' מיני בשר

- (1) גמרא
(א) מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת ושני מיני תבשילין
- (2) רבינו חננאל
(א) צלי זכר לפסח ומבשל זכר לחגיגה
- (3) תוספות
(א) קשיא
(i) הרי קיימא לן כבן תימא דאין חגיגה נאכלת אלא צלי
(ב) תירוצ'
(i) מוכרח דתרוייהו מבשלין
(ii) וכן משמע לשון "תבשילין"
- (4) מהרש"א
(א) קשיא
(i) אמאי לא השיבו דתרוייהו צוליך מטעם זכר
(ב) תירוצ'
(i) מדהשתמשו במשנה בלשון תבשילין
(ii) נראה דס"ל דמאכלין
(1) שאינן חובה ולא הוי רק זכר לפסח ולחגיגה
(iii) מספיקין גם כשאינן בדמות ממש של פסח וחגיגה

דף קטו.

תד"ה מתקיף לה

(1) גמרא

- (א) הני תרי ברייתות בדף קיד: קא מיפליגי באם מרור צריך כוונה
(i) ברייתא א'
(1) אכלן למרור שלא במתכוין יצא
(ii) ברייתא ב'
(1) ר' יוסי אומר מצוה להביא לפניו חזרת בטיבול ב'
(א) "מצוה" משמעו דלא יצא בטיבול א'
(ב) והלכך לצאת ידי חובתו מביאין לפניו חזרת לטיבול ב'

(2) גמרא במסכת ראש השנה

- (א) אמר רבא התוקע לשיר יצא
(ב) והא ראי'
(i) דהרי כפאו ואכל מצה יצא
(3) תוספות (כמבואר במהרש"א)
(א) קשיא
(i) אמאי לא מביאין בגמרא דידן
(1) אותן ברייתות במסכת ראש השנה
(א) דס"ל דצריך לכוון בתפלה ותקיעה
(ii) ולהיפוך בראש השנה
(1) דאיתא שם דרבא ס"ל התוקע לשיר יצא
(א) אמאי לא מסייעין לי' מברייתא א'
(ב) ואמאי לא מקשינן עליו מברייתא ב'
(ב) תירוץ דתוספות כאן
(i) לגבי אכילה לא בעינן כוונה כולי האי כמו בתפלה ותקיעה
(ii) מהרש"א
(1) קשיא
(א) א"כ בראש השנה איך קא מייתי לרבא סיעתא
(ב) מכפאו ואכל מצה יצא
(ג) תירוץ דתוספות בראש השנה
(i) אין לסייעי' לרבא מברייתא א'
(1) משום דתקיעה דאורייתא היא

- (2) באשר מרור אינו אלא דרבנן
- (ii) אין להקשות עלי' דרבא מברייתא ב'
- (1) משום דיכול להיות
- (2) דמשמעו דלשון "מצוה"
- (3) אינו אלא ללמד דצריך טיבול ב' מפני היכירא
- (4) הגם דכבר יצא ידי חובתו אף שלא בכוונה

תד"ה והדר אכיל חסא

(1) גמרא

- (א) אמר רב חסדא מעיקרא מברך עלי' בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור
(ב) ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה

(2) תד"ה מתקיף לה רב חסדא

- (א) אע"ג דעיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה
(ב) מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון לטיבול שני
(ג) מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון

(3) תוספות בדף קג: ד"ה רב אשי

(א) קשיא

- (i) מאחר שכבר ברך בפה"ג לקידוש
(ii) אמאי מברך עוד בפה"ג לכוס שני שאחר הגדה

(ב) תירוץ

(i) דהגדה והלל הוי הפסק

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) א"כ ליהוי לה נמי הגדה והלל הפסק

(1) לגבי ברכת מרור דטיבול ראשון דמקמי הגדה והלל

(ב) תירוץ

(i) אע"ג דהגדה והלל מיחשבי הפסק לגבי ברכת הנהנין דפה"ג

(ii) אינן הפסק לגבי ברכת המצות דמרור

(1) היכי שאוכל מעט בטיבול א'

(2) ועיקר מצוה לא נפיק אלא בטיבול ב'

(5) ניהדר לתוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) איתא בדף קב:

(i) בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום

(ii) ר' יוסי אומר הולך ואוכל

(iii) גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום

(iv) ולא מימר לתרוייהו בחד כסא לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות

(ב) קשיא

(i) א"כ היאך לרב חסדא עושין על מרור דטיבול א'

(1) בין בפה"א ובין ברכת מרור

ג) תירוץ

(i) אין עושין ב' מצוות בחבילה

(1) כמו קידוש ובהמ"ז

(ii) אבל מברכין ב' ברכות למצוה אחת

תד"ה אתי מרור ותד"ה אלא אמר רב אשי

(1) גמרא (כמבואר בתוספות ומהרש"א)

(א) רב הלל אומר

(i) לא לכרוך מצה ומרור

(ii) משום דאתי מרור

(1) שהוא לכל הפחות דרבנן

(2) ומכ"ש אם הוא רשות

(iii) ומבטל מצה דאורייתא

(ב) קשיא

(i) אמאי כורכן הלל ביחד

(ג) תירוץ

(i) הלל חי בזמן הבית

(ii) וס"ל דמרור אז דאורייתא

(iii) ולא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

(ד) קשיא

(i) מאי טעמא דהלל דס"ל

(ii) דלא אתי דאורייתא ומבטל דאורייתא

(ה) תירוץ

(i) דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו

(ii) דמשמע שניהם ביחד

(ו) קשיא

(i) אי הכי

(ii) מהיכי תיתי דסבירא לי' להלל בכל מקום

(1) דאין מצות מבטלות זו את זו

(iii) שמא שאני הכא דאיתי' לקרא דיאכלוהו

(iv) והיכא דליתי' לקרא אמנם ס"ל דמבטלות מצוות זו את זו

(ז) תירוץ

(i) אין לפרש כן

(ii) דהרי הלל ס"ל דעדיפא לכרכם מלקחת אותם זה בפני עצמו וזה בפני עצמו

(iii) ואי אמרת דהיכי דליכא קרא אמנם מצות מבטלות זו את זו

(iv) הרי בלא קרא לא הי' יוצא אף בדיעבד

(v) וא"כ השתא דאיתי' לקרא דיאכלוהו

- (vi) נימא דאשמעינן רק דיוצא בדיעבד
- (vii) ומהיכי תיתי לי' להלל דכריכה עדיפא
- (viii) ומוכרח דס"ל דבלאו קרא יוצא בדיעבד
- (ix) דמצוות אינן מבטלות זו את זו
- (x) והלכך השתא דאיתי' לקרא עדיפא לי' לכרוך
- (xi) מהרש"א
- (1) קשיא
- (א) אמרת דלהלל אתא קרא למילף דעדיפא לי' לכרוך
- (ב) וביותר פשיטות הול"ל דאתא קרא להצריך כריכה לעיכובא
- (ח) אמר ר' יוחנן
- (i) חולקין עליו חביריו על הלל
- (ii) דהם סבירא להו
- (1) דמצוות מבטלות זו את זו
- (iii) דתניא
- (1) יכול יהא כורכן כהלל
- (2) ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו
- (3) אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו
- (4) כלומר דלא כהלל דמעדיף כריכה
- (א) אלא דאם כרך יצא בדיעבד
- (5) ומוכרח דבלא קרא
- (א) לא הוי יוצא אף בדיעבד
- (ב) משום דס"ל לרבנן דמצוות מבטלות זו את זו

תד"ה כל שטיבולו

(1) גמרא

(א) אמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא

(i) כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים

(ב) אמר רב פפא

(i) לא אמר ר' אלעזר דיני' אלא היאך דנגע במשקין

(ii) ומהא דחייב ליטול ידיו קודם טיבול ראשון מדיני' דר' אלעזר

(iii) מוכרח **דצריך** לשקועי' למרור בחרוסת

(iv) בכך שיגע במשקה (חרוסת)

(ג) קשיא

(i) שמא אמר ר' אלעזר דיני' אף היאך דאינו אלא חשש שיגע

(ii) וא"כ יכול להיות דאינו **צריך** לאשקועי' בחרוסת בטיבול ראשון

(iii) וחייב בנטילת ידים **שמא** ישקיעי' ויגע בחרוסת

(ד) רשב"ם (לפי גרסת תוספות)

(i) נטילת ידים לפת הותקנה מצד שני טעמים

(1) מטעם קדושה וסרך תרומה

(א) להרגיל אוכלי תרומה ליטול ידיהם

(ב) שהם שניות

(ג) לפני שאוכלים תרומה שנעשה שלישי

(2) נקיות

(ii) אותה תקנה לא הותקנה למשקין

(1) מחמת דברוב לא נוגעים במשקין

(iii) אבל היכא דטובלין פירות במשקין

(1) ושכיח דבכך יגע למשקין

(2) אית' לתקנת נטילת ידים אף לגבי משקין

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

(i) לפת צריכין נטילת ידים אף כשאוכלו ע"י אחרים ולא נגע בי'

(1) מטעם דשמא יגע בפת

(ii) וא"כ הכי נמי לטעון נט"י אף דלא נגע במשקין אלא בפרי שטיבל במשקין

(1) מטעם דשמא יגע במשקין

(ב) תירוץ

- (i) מאי קשיא לך
- (ii) הרי במסקנא אמרינן דחייב ליטול ידיו אף מספק שמא יגע
- (iii) הרי דחייב אף שלא נגע
- (ג) קשיא
 - (i) לא תרצת לרב פפא
 - (ii) היאך סליק אדעתיה שלא לחייבו בנטילה היכי דלא נגע
- (ד) תירוצ'
 - (i) מוכרח דלא כרשב"ם
 - (1) ונטילה דסוגיא דידן
 - (א) אינה מטעם קדושה ואינה מטעם נקיות
 - (ב) אלא אתיא מצד חשש דיטמא משקין בידי שניות
 - (ג) וייעשו ראשון מצד דין שהובא ברשב"ם
 - (i) דכל הפוסל את התרומה
 - (ii) מטמא משקין להיות תחלה
 - (ד) וכששותה משקין ראשון פוסל גופו
 - (ה) ואיתנהו לאיסור שלא לפסול גופו
- (ה) קשיא
 - (i) והיאך תפרש פלוגתתן דרב פפא ומקשן
 - (1) תירוצ'
 - (i) רב פפא אית ליה דלא חוששין לאסור גופו
 - (1) אלא היאך דידוע דיגע במשקין
 - (ii) מקשן אית ליה דחוששין אף היכי
 - (1) שיכול להיות שיגע
 - (2) איתנהו תרי גמרות דגם הן ס"ל דאסור לפסול גופו במשקין טמאין
 - (i) במסכת חולין איתא
 - (1) השוחט ויצא מהן דם אין נאכלים בידיים מסואבות
 - (2) מהרש"א
 - (א) קשיא
 - (i) מאי סייעתיה
 - (ii) הא לא דנין שם באיסור לפסול גופו במשקין טמאות
 - (iii) דלא דנין אלא בהא
 - 1. דבשר מוכשר לקבל טומאה מצד הדם
 - 2. והדר מיטמאי מידיים מסואבות דשניות הן

(iv) והא ראי'

1. דמקשי שם

a. דאפילו אי תימא דמוכשר מדם

b. הרי חולין הוא

c. ואינו נעשה שלישי בנגיעת ידים שניות

(ii) במסת ברכות איתא

(1) נותנין כוס יין לאורחין קודם שקבעו סעודתן ע"י הסיבה

(2) כל אחד נוטל ידו אחת

(א) לא מצד תקנת נטילת ידים

(ב) אלא כדי שלא יטמא גופו

(i) מהרש"א

1. קשיא

a. בברכות כתבו דטעם נטילה זאת

b. היא "מפני כבוד הברכה"

(3) ולאחר כך כשנקבע סעודתן

(4) נוטלין ידיהן משום קדושה

(ח) קשיא

(i) אי אמרת דנטילה דמרור נמי מצד איסור לטמאות גופו

(ii) אמאי לא נסגי הכא נמי בנטילת יד אחת

(ט) תירוצ

(i) ביין אינו שותה אלא ביד אחת

(ii) במרור מטבל בשתי ידיו

דף קטו:

תד"ה אסוחי

(1) גמרא

- (א) נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני
- (ב) כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסוחי אסחי' לדעת' ונגע

(2) תוספות

- (א) בדיבור הקודם קבענו
- (i) דנטילה לטיבול ראשון אינה משום קדושה דתקנת נטילת ידים
- (ii) אלא נובעת מאיסור שלא ליפסל גופו בשתיית משקין טמאין
- (ב) ונטילה לטיבול שני הנה אותה נטילת קדושה
- (i) דעושה לפני מצה ומרור דלאחרי'
- (ג) קשיא

(i) א"כ אף בלא היסח הדעת

(ii) ליצטרך נטילת קדושה למצה

(ד) תירוצ'

(i) וכו'

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא השיבו

(ii) דמשום דחיוב נטילה איתני בלשון "נוטל ידיו לטיבול שני"

(iii) עדיפי להו תשובה דמועלת אלו נטל ידיו למרור גרידא

דף קטז.

תד"ה מה דרכו של עני

1) תוספות (כמבואר במהרש"א)

א) לרי"ף (כמבואר ברא"ש)

(i) טעון ב' ככרות שלימות בכל יום טוב

(ii) אבל בפסח טעון ככר שלימה אחת וככר פרוסה אחת

דף קטז:

תד"ה חותם בגאולה

1) גמרא (כמבואר במהרש"א)

א) וחותם בגאולה

ב) ר' טרפון ור' עקיבא קא מיפליגי במשמעות לשון "וחותם בגאולה"

i) ר' טרפון ס"ל דמשמעו דחותם בגאל ישראל בלי ברכה

ii) ר' עקיבא ס"ל דמשמעו לחתום גאל ישראל בברכה

דף קיז.

תד"ה שעומדים

(1) גמרא

(א) הי לך הני קראי

שיר המעלות הנה ברכו את ד' כל עבדי ד'
העמדים בבית ד' בלילות	קלד.
א.	פרק
א'
שאו ידיכם קדש וברכו את ד'	ב.	
יברכך ד' מציון עשה שמים וארץ	ג.	
הללוי' הללו את שם ד' הללו עבדי ד'	קלה.
א	
שעמדים בבית ד' בחצרות בית אלקינו	ב.	
הללוי' כי טוב ד' זמרו לשמו כי נעים	ג.	פרק
ב'
כי יעקב בחר לו י' ישראל לסגלתו	ד.	

(ב) שעומדים בבית ד'

(i) הללוי' דבתרי' ריש פירקא

(2) תוספות

(א) כוונתן להללוי' (קלה, ג') דכתיב

(i) בתרי' לשעמדים בבית ד' בחצרות (קלה, ב')

(ב) ולא להללוי' (קלה, א') דכתיב

(i) ג' קראי בתרי' לעומדים בית ד' בלילות (קלד, א')

(ג) דאל"ה הול"ל

(i) "יברכך ד' מציון (דהוא קרא דמקמי דאותו הללוי')

(1) הללוי' דבתרי' ריש פירקא"

(ד) והשתא דאמרת דהללוי' (קלה, ג') ריש פירקא

(ה) אין לומר דפירקא דמיקדמי' מתחיל בהללוי' הללו (קלה, א')

(ו) דא"כ לא יהא לו לאותו פירקא רק ב' קראי (קלה, א' וב')

- (ז) אלא תחלקם לקראי כדאיתא בטור ימין בטבלא
- (ח) ובזה נמי ניהא
- (i) מאי דהתחיל רב אחא בר יעקב ב"כי יעקב בחר לו וכו'
- (ii) דאל"ה קשיא אמאי התחיל באמצע מזמור (עיין מהרש"א למטה)
- (3) מהרש"א
- (א) ב' קושיות
- (i) קשיא א'
- (1) מאי קשה להו אלו לא הוי למזמור אלא תרי קראי
- (2) הרי למזמור קיז' נמי ליכא אלא ב' קראי
- (ii) קשיא ב'
- (1) הלא אף לאחר שסדרו הקראי כבטבלא
- (2) עוד ישאר "כי יעקב" באמצע מזמור

דף קיז:

רשב"ם ד"ה צריך שיזכיר וד"ה ה"ג כתיב

(1) גמרא

(א) אמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכיר **יציאת** מצרים בקידוש היום

(ב) בפסח כתיב למען תזכור את יום צאתך

(ג) ובשבת כתיב זכור את יום השבת לקדשו

(2) רשב"ם

(א) קשיא

(i) הרי בשבת ומועדים אחרים לא הוזכר דאותו זכר קאי על יציאת מצרים

(ב) תירוץ

(i) ילפינן לשבת מגז"ש מפסח

(ii) וילפינן למועדים במה מצינו מפסח

(3) תוספות

(א) גם בשבת קבעו זכר ליציאת מצרים

(ב) משום דמלת פרך בא"ת ב"ש מרמז ללט' מלאכות דאסירי בשבת

(4) מהרש"א

(א) ב' קשיות

(i) קשיא א' לרשב"ם

(1) אי ילפינן מועדים במה מצינו מפסח

(2) לילף נמי שבת במה מצינו מפסח

(3) ולמאי איצטריך לגזירה שוה

(4) ואכן ר"ן פירוש

(א) דליתנהו לבמה מצינו מפסח

(ב) וילפינן מועדים בבמה מצינו **משבת**

(ii) קשיא ב' בין לרשב"ם בין לתוספות

(1) אמאי צריכין ללימוד לשבת בכלל

(2) הרי בדברות שניות כתיב לגבי שבת

(א) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים"

(iii) תירוץ לקשיא ב'

(1) צריכין רמז ליציאת מצרים

(2) ולא סגי ברמז לעבודת מצרים

(iv) קשיא

(1) תירוץ זו לא תספיק לתוספות

(2) דהרי רמז דידהו מפרך בעבודה קא מישתעי ולא ביציאה

דף קיח.

רשב"ם ד"ה ר' יוחנן אמר

(1) משנה וגמרא

(א) רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר

(ב) מאי ברכת השיר

(i) ר' יהודה אומר יהללוך דסוף הלל

(1) כלומר דחותם אחריו בברכה

(ii) ר' יוחנן אומר נשמת

(1) וחותם אחריו בברכה

(2) רשב"ם (כמבואר במהרש"א)

(א) ר' יוחנן מוסיף אר' יהודה ומצריך דטעון ברכה בין ליהללוך בין לנשמת

(ב) "והיינו דאמר הלכה כר' יוחנן בתרוייהו"

(3) מהרש"א

(א) בגמרא ליתא ללישנא ד"הלכה כר' יוחנן בתרוייהו"

(ב) ורשב"ם כיוון לומר דנוהגין לחתום בברכה אתרוייהו

(ג) ואכן אנן (כלומר מהרש"א) נוהגין שלא לחתום בברכה אלא אחר נשמת

(ד) דאזלינן בשיטת' דר' חיים כהן דהובא בתוספות ד"ה ר' יוחנן אמר

תד"ה מאי ברכת השיר

(1) גמרא

(א) רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר

(ב) מאי ברכת השיר

(i) ר' יהודה אומר יהללוך דסוף הלל

(2) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) קשיא

(i) מאי קמ"ל

(ii) הרי חותמין בברכה לאחר כל קריאת הלל

(ב) תירוץ

(i) משמיענו דצריך לחתום בברכה גם כשאמרו בלילה

(ii) דסד"א שלא לחתום בברכה בלילה

(iii) מדאינו פותח בברכה **שלפני** הלל בלילה

תד"ה מהודו עד כו'

(1) גמרא

(א) ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול

(ב) מהיכן הלל הגדול

(ג) ר' יהודה אומר מהודו (מזמור קלו) עד על נהרות בבל (מזמור קלז)

(2) תוספות

(א) ורננו צדיקים (מזמור לג) אינו מן המזמור

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי קס"ד דרננו צדיקים מן המזמור

(ii) הלא לא כתיב לאחר הלל הגדול

(ב) ב' תירוצים

(i) תירוץ א'

(1) בשבת אומרים רננו צדיקים לאחר הודו

(ii) תירוץ ב'

(1) הודו לד' בכנור הנו פסוק ב' דרננו צדיקים

(2) והוה אמינא דהמשך הוא מהודו זהלל הגדול

דף קיט:

תד"ה אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה

- 1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)
 - א) איתא במשנה דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן
 - ב) משמעו דמשנה
 - i) לרב
 - 1) שלא יאכל בב' מקומות
 - 2) אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי
 - ii) לשמואל ור' יוחנן
 - 1) אפילו במקומו אסור לאכול כלום אחר הפסח
 - 2) שלא לאבוד ממנו טעם קרבן פסח
 - ג) עוד אמר שמואל
 - i) דאין מפטירין אחר מצה אפיקומן
 - ii) שלא לאבוד ממנו טעם מצה
 - ד) קשיא
 - i) לשמואל
 - ii) אמאי לא כתיב נמי במשנה
 - iii) דאין מפטירין אחר מצה
 - ה) תירוצ'
 - i) להדגיש דחוששין לאבידת טעם פסח
 - ii) אע"ג דנפיש טעמי' טובא
- 2) משנה וגמרא בדף קכ.
 - א) ישנו כולן לא יאכלו
 - i) דאכילה אחר שינה חשוב כאלו אכלו בב' מקומות
 - ב) אביי הוה יתיב קמי' דרבה
 - ג) חזא דקא מנמנמ
 - ד) א"ל מינם קא נאים מר
 - ה) א"ל מינומי קא מנמנמי ותנן נתנמנו יאכלו
 - 3) רשב"ם בדף קכ.
 - א) עובדא דרבה ואביי בפסח אירע
 - ב) וחש אביי דרבה ייאסר לאכול
 - ג) דמכיון שנרדם חשוב

(ד) כאלו אוכל בב' מקומות

(4) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) שאלה

(i) לרב דס"ל דאינו אוכל פסח בב' מקומות

(ii) האם ס"ל דלאחר שאכל מצה אסור לאכול במקום אחר

(ב) תשובה

(i) מוכרח דלאחר שאכל מצה מותר לאכול במקום אחר

(ii) דאל"ה תיקשי לרב כי היכי דהקשית לשמואל

(iii) דהו"ל למשנה להזכיר איסורו בין לפסח בין למצה

(iv) ולא זו בלבד אלא לרב לא יוכלו לתרץ כמו לשמואל

(v) דאשמעינן דפסח אסור הגם דנפיש טעמי'

(vi) דלענין אכילה בב' מקומות אין נפישת טעם מן הענין

(ג) קשיא

(i) הרי עובדא דרבה ואביי לאחר חורבן הבית אירע

(ii) דכבר לא אכלו פסח

(iii) ואפ"ה חש אביי דכשירדם רבה

(iv) לא יוכל עוד לאכול מאחר שכבר אכל מצה

(ד) תירוץ

(i) עובדא דרבה ואביי לא בפסח אירע

(ii) אלא אירע בליל שלפני תענית

(1) דבו אוכלין עד שישנו

(iii) וחש אביי דלאחר שירדם רבה

(iv) לא יוכל עוד לאכול מצד דין תענית

(v) והביא לי' רבה סייעתא מדין פסח בזמן הבית

(vi) דאם שמנמנין לאחר אכילת פסח בזמן הבית

(vii) עדיין יכולין לאכול

(viii) ולא חשוב כב' מקומות אלא לאחר שנרדמים

דף קכ.

רשב"ם ד"ה ישנו כולם

(1) גמרא (כמבואר ברשב"ם)

(א) איתא במשנה דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

(ב) משמעו דמשנה

(i) לרב

(1) שלא יאכל בב' מקומות

(2) אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי

(ii) לשמואל ור' יוחנן

(1) אפילו במקומו אסור לאכול כלום אחר הפסח

(2) שלא להאביד טעם קרבן פסח

(ג) עוד אמר שמואל

(i) דאין מפטירין אחר מצה אפיקומן

(ii) שלא להאביד טעם מצה

(2) משנה וגמרא בדף קכ. (כמבואר ברשב"ם)

(א) ישנו כולן לא יאכלו

(ב) דאכילה אחר שינה חשוב כאלו אכלו בב' מקומות

(3) רשב"ם (כמבואר במהרש"א)

(א) לרב

(i) טעמי' דמשנה זו דאסור לאכול בב' מקומות

(1) היא היא טעמי' דמשנה הקודמת

(2) דאין מפטירין אחר הפסח

(ב) אבל לשמואל קשה

(i) אמאי לא אמרינן דטעמי' דמשנה זו

(ii) היא אותו טעם דהבאנו לעיל לדידי'

(iii) לאיסור דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

(iv) דחיישינן שלא להאביד טעם פסח

תד"ה באחרונה לא

(1) תוספות (כמבואר במהרש"א)

(א) אוכלין ב' כזיתי מצה

(i) ראשון מברך עליו ואכלו בתיאבון

(ii) ושני נאכל לאחר סעודה על השובע

(ב) מספקין

(i) אי עיקר מצוה היא כזית ראשון

(1) ואוכלו לשני לבסוף כדי שישאר טעם מצה בפיו

(ii) או עיקר מצוה כזית אחרונה היא

(ג) קשיא

(i) אי אמרית דעיקר מצוה כזית אחרונה היא

(ii) אמאי מברך על הראשונה ולא על האחרונה

(iii) ובודאי קשה להלל

(1) דלדידי' הי' כורך מצה ומרור בסוף סעודתו

(2) ומוכרח דעיקר מצוה דידי' לבסוף

(ד) תירוץ

(i) עיין לעיל בדף קטו. בד"ה והדר אכיל חסא

(ii) דס"ל לרב חסדא דכשמשמש במרור גם לטיבול ראשון

(iii) אינו מברך ברכת מרור בטיבול שני אף דהוי עיקר חיובי'

(iv) מטעם דהיאך יברך לאחר שכבר מילא כריסו ממנו

(v) ומברך עליו בטיבול ראשון

(vi) וכמו כן תפרש כן כאן לענין מצה

(ה) קשיא

(i) הרי איתנהו לשטה ברב חסדא

(ii) דצריך לחזר אחר שאר ירקות לטיבול ראשון

(iii) כדי שלא יצטרך לברך עליו בטיבול ראשון קודם זמן חיובו

(iv) א"כ לאותה שטה דעיקר חיובי' דמצה לבסוף

(v) וגם לשטת הלל דלדידי' בודאי עיקר חיובי' לבסוף

(vi) יצטרך לחזר לאכול מקודם סופגנין ודובשנין

(vii) כדי שיברך על אכילת מצה לבסוף בזמן חיובי'

(2) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) אי אמרת דלהלל הכריכה ועיקר חיובי אינו אלא לבסוף
 - (ii) אמאי אמרינן זכר למקדש כהלל בתחלת סעודה
- (ב) תירוץ
- (i) דחיישינן
 - (1) דדלמא הלכה דלא כהלל
 - (א) וא"כ מרור דבסוף סעודה רשות
 - (2) ודלמא עיקר חיובא דמצה דידן בסוף סעודה היא
 - (3) ולרבא מצת חיוב בזמן הזה דאורייתא היא
 - (ii) ואם היינו כורכים בסוף סעודה
 - (iii) הוי אתי רשות דמרור ומבטל דאורייתא דמצה

דף קכא.

תד"ה כשתמצא לומר

כמבואר במהרש"א

(1) גמרא

(א) לר' ישמעאל

(i) ברכת פסח מוציא את הזבח

(ii) ברכת זבח אינה מוציא את הפסח

(ב) לר' עקיבא

(i) ברכת פסח אינה מוציא את הזבח

(ii) ברכת זבח אינה מוציא את הפסח

(2) רשב"ם בגמרא דידן

(א) בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא

(i) פסח בשפיכה

(ii) זבח בזריקה

(ב) קשיא

(i) אמאי לר' ישמעאל פסח מוציא את הזבח

(ii) הרי שונין הן

(1) דחד בשפיכה ואידך בזריקה

(ג) תירוצ

(i) דס"ל לר' ישמעאל דזריקה בכלל שפיכה

(1) בכך דזבח נכלל בגדר פסח

(ii) ור' עקיבא פליג עלי' וס"ל דאינה בכלל שפיכה

(3) שטת רש"י בזבחים (אליבא דחד תנא)

(א) בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא

(i) אין זריקה בכלל שפיכה

(ב) לר' ישמעאל

(i) פסח וכל הקרבנות בזריקה

(1) ומסתבר דפסח מוציא את הזבח

(2) דלא שונה היא מזבח

(ii) ואפ"ה זבח אינו מוציא את הפסח

(1) מסברא בירושלמי

(2) דפסח עיקר וזבח טפילה לו

ג) לר' עקיבא

(i) כמו רשב"ם בגמרא דידן

(1) פסח בשפיכה

(2) ומשום דאין זריקה בכלל שפיכה

(3) מובן דלא מוציאין זו את זו

(4) דשונין הן

(4) תוספות

(א) ב' קשיות לרש"י

(i) קשיא א'

(1) בגמרא דידן איתא

(2) דר' ישמעאל ס"ל זריקה בכלל שפיכה

(3) ולכאורה משמע כשטת רשב"ם

(4) דמשום דזריקה בכלל שפיכה

(5) מוציא פסח את הזבח

(6) הגם דפסח בשפיכה

(ii) קשיא ב'

(1) בפרק האשה איתא בהדיא כשטת רשב"ם

(2) דלר' ישמעאל מוציא פסח את הזבח

(א) משום דאע"ג דפסח בשפיכה

(ב) זריקה בכלל שפיכה

(ב) תירוץ לקשיא א' (אליבא רשב"ם שלא בגמרא דידן וגם אליבא דרבינו חיים)

(i) משמעו דגמרא דידן תפרש ככה

(1) ר' ישמעאל אית לי' דפסח בזריקה

(א) ומובן בפשיטות דמוציא את הזבח

(ב) ומסברת ירושלמי דלעיל

(i) דפסח עיקר וזבח טפל לו

(ii) אין זבח מוציא את הפסח

(2) והנה אותן שטות דסבירא להו דפסח בשפיכה

(א) ילפי לי' מקרא דודך זבחיך ישפך

(3) ומאחר דר' ישמעאל לית לי' דפסח בשפיכה

(4) הרי דקרא דישפך בפסח לא אתיא לאורויי דפסח בשפיכה

(5) ומוכרח דאתיא ללמד דזריקה בכלל שפיכה

(א) במובן דכל הנזרקין אם שפכן כשרין בדיעבד

- (ב) והיינו מאי דכתיב בגמרא דידן
(ג) לר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה
- (ii) בקיצור
- (1) זריקה בכלל שפיכה (במובן שביארנו)
(א) לומדין מהא דפסח מוציא את הזבח
(2) והא דפסח מוציא את הזבח
(א) לומדין מהא דפסח בזריקה
(iii) רבינו חיים מביא סייעתא לשטה זו
(iv) משטה דאית לה בהדיא
(1) דכל הקרבנות בזריקה הן
(2) וכשרין בשפיכה בדיעבד
- (ג) קשיא
- (i) תירצנו קושיא ב'
(ii) אבל מפרק האשה עדיין קשה
(iii) דאיתא שם להדיא דלר' ישמעאל
(iv) הא דמוציא פסח את הזבח
(v) היינו מטעם דזריקה בכלל שפיכה
(vi) כמו שביאר רשב"ם בגמרא דידן

הדרן עלך ערבי פסחים

ג' כסלו תשס"ד